

Як стати толерантною людиною?

Мета: дати уявлення про толерантність; навчити старшокласників норм толерантних взаємин у групі, суспільстві; виховувати толерантність як особистісну якість учнів.

Завдання:

1. Допомогти учасникам зрозуміти поняття толерантності.
2. Показати можливість діагностики толерантного розвитку особистості.
3. Визначити межі своєї толерантності.
4. Сприяти толерантним взаєминам у колективі.

Обладнання: плакати «Сімейний альбом», «Повітряний змій», 5 карток з термінами - "батьки", "батьківство", "усвідомлене батьківство", "сім'я", "сімейна соціальна політика", бланки, аркуші фліпчарту, маркери, бантики (за кількістю учасників), виготовлені з кольорового паперу, плакат із зображенням "Піраміди", опитувальник "Я і моя дитина", 2 аркуші паперу, з написами "погоджуюсь", "не погоджуюсь", ватмани, маркери, скотч, картки із зображенням статей конвенції ООН з прав дитини, підготовлені із плакатів.

Методи й прийоми, як робота в малих групах, робота в парах, мозковий штурм, рольові ігри, ділові ігри, дискусії, анкетування, коло ідей, рухливі ігри, розв'язування проблемних і пізнавальних завдань, тренінгові вправи, дебати, інтерв'ю, аналіз літератури, аналіз документів-джерел, аналіз ситуації, аналіз аргументів „за" і „проти".

Форми і методи роботи: обговорення, дискусія, мозковий штурм, рольова гра.

Тривалість заняття — 2 години.

Хід заняття

1. Вступне слово.

Мотивація до вивчення теми

Розповідь про події, що сколихнули світ. Нагадування про трагедію в Америці 11 вересня 2001 року, захоплення заручників у театральному комплексі на Дубровці в Москві, війну в Чечні, війну на Балканах. Запропонувати дітям поміркувати, які причини цих подій.

Підвести до думки про те, що люди намагаються відстоювати свої інтереси, порушують права інших людей на життя, свободу, вільний розвиток, безпеку, реалізацію своїх інтересів. І роблять це, вважаючи, що ті — «інші» — гірші, ніж вони, за якимись ознаками: не тієї національності, не тієї віри, не того кольору шкіри тощо. А трапляється, що нехтують права й за ознакою статі чи віку. Нагадати про те, що їм, можливо, доводилося чути «молода ще» або «малий ще» з неприхованою ворожістю в голосі. Підвести до думки про необхідність з'ясувати причини: чому це відбувається, як уникати цих негативних виявів у взаєминах з іншими людьми.

2.Мозковий штурм.

Представити поняття “ТОЛЕРАНТНІСТЬ” як асоціативний ряд пропонується учасникам визначити значення слова «толерантність». Сформулювати визначення толерантності слід так, як його розуміє кожен.

Т - терплячий

О - обережний

Л - люб'язний, лояльний

Е - емпатійний

Р – розумний, розважливий

А- адекватний,

Н- ненав'язливий

Т - тактовний

Н - надійний

І - інтелігентний

С - стриманий

Т - турботливий

Ь

3. Знайомство

Всім учасникам групи необхідно зробити візитні картки зі своїм ім'ям на заняттях. Кожен має право взяти собі будь-яке ім'я, яким він захоче, щоб його називали в групі: своє справжнє, ігрове, ім'я літературного героя, ім'я-образ.

Одночасно з оформленням візиток учасникам потрібно подумати над завданням: назвати якість, характерне для вас, яке починається з першої літери вашого імені. (Наприклад, Лариса - ласкава). Потім, коли візитки готові, всім по черзі пропонується назвати своє ім'я.

Головна ідея цієї вправи - дати можливість підкреслити свою індивідуальність.

4. Правила. Учасникам пропонується виробити правила спілкування під час проведення тренінгу

- Активна участь
- Спільний пошук
- Повага до мовця
- «Тут і тепер»
- Неприпустимість безпосереднього оцінок людини
- Правило «Стоп»
- Довірчий стиль і щирість у спілкуванні
- Дотримуватися регламенту
- Толерантність
- Слухати і чути

5. Очікування

На плакаті намальована корзина для врожаю. Учасникам пропонується на стікерах у формі листочків, що символізують паростки рослин, написати свої очікування від тренінгу і «посадити» їх навколо корзини.

6. Інформаційний блок.

Засвоєння поняття толерантності

Інтерес до толерантності як до однієї зі сторін людської психіки й соціального життя виник порівняно недавно. Толерантність — досить абстрактне поняття, недоступне для спостереження і вимірювання стандартизованими методами (методики, шкала соціальної дистанції Богардуса). Вимірюють лише її окремі аспекти. Слово «толерантність» латинського походження (— стійкий, терпимий, що допускає відхилення). У психологічному словнику можна знайти кілька тлумачень цього поняття: набута стійкість, межа стійкості, витривалості людини, стійкість до стресів, конфлікту, поведінкових відхилень. Потім слід зробити висновок: толерантність трактується як особистісна риса людини і як принцип, система взаємин у неоднорідній людській співдружності.

Складність розуміння терміна «толерантність» полягає в його різному значенні в різних мовах. У багатьох культурах воно неоднозначне і залежить від історичного досвіду народу. В Англії толерантність — готовність і здатність без протесту сприймати особистість або річ; у Франції — повага до свободи іншого, його способу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів. У Китаї бути толерантним — означає дозволяти, припускати, виявляти великодушність щодо інших, а в арабських країнах толерантність — це прощення, полегшення, м'якість, поблажливість, жалість, прихильність, терпіння до інших. Більшість учених-росіян виходять з того, що в російській мові існують два слова з подібним значенням — толерантність і терпимість.

На підставі перелічених значень толерантність розглядається нами як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багато вимірності й розмаїття людської культури, норм, вірувань і відмова від зведення цього розмаїття до чогось спільного. Отже,

толерантність припускає готовність прийняти інших такими, якими вони є, і взаємодію з ними на основі згоди. Існує небезпека зведення толерантності до індиферентності і конформізму, обмеження інтересів інших і своїх в ім'я «згоди», але, на наш погляд, толерантність обов'язково припускає взаємність і активну позицію всіх зацікавлених сторін.

В еволюційно-біологічному плані розробка концепції толерантності спирається на уявлення про «норму реакції», тобто припустимий діапазон варіантів реагування, властивих певному біологічному виду.

Поняття толерантності різнобічне. Науковці визначають низку таких його ознак:

- терпиме ставлення до чужих думок, вірувань, і поведінки;
- готовність сприймати чужі думки;
- повага гідності й прав інших людей;
- прийняття іншого таким, який він є;
 - визнання особливості кожної людини;
 - здатність поставити себе на місце іншого;
 - відмова від домінування, заподіяння шкоди і насильства.

Толерантна людина

Яку людину можна вважати толерантною? Які риси зазвичай має така людина?

Психологічний портрет толерантної особистості

Уявлення толерантної людини про себе відповідає реальному стану справ. Тобто вона добре знає і правильно оцінює свої переваги і недоліки. Як кажуть психологи, в неї адекватна самооцінка, її Я-реальне не збігається з Я-ідеальним, тобто вона не уявляє себе ідеалом.

Водночас толерантна людина знає собі ціну, вона впевнена у собі, орієнтується більше на себе, ніж на інших, не прагне бездумно вступати в якісь угруповання, організації або партії. Така людина почувається захищеною, не страждає від постійного відчуття загрози, не боїться керівника, сусіда, іноземців, мешканців іншого населеного пункту або іншої

вулиці. Якщо все-таки загроза реально існує, толерантна людина вважає, що її можна подолати.

Толерантні люди беруть на себе відповідальність за те, що відбувається. Вони, почувавшись господарями ситуації, адекватно оцінюють свої можливості, здатні нести відповідальність за все, що роблять; не перекладають відповідальність на інших або на обставини. Через це вони не списують усе на обставини.

Толерантна людина не прагне повної визначеності й абсолютного порядку в усьому. Вона припускає наявність «робочого шуму» в класі або «творчого безладу» в майстерні. Так само й у взаєминах з людьми. Вона не вимагає, щоб усі, образно кажучи, завжди ходили разом і співали хором, а світ поділявся на біле і чорне. Ця людина здатна відчувати себе «у шкурі» іншої людини, тобто здатна стати на позицію іншої людини. Це допомагає їй правильно оцінювати інших людей, адекватно, реально уявляти наявні обставини. Толерантна людина вважає, що важливіші внутрішня дисципліна і порядок, ніж зовнішня ієрархія. Тому толерантна людина схильна формувати світ навколо себе за законами демократії. Вона не схильна до насильства, домінування, гноблення інших.

Прикметною рисою толерантної людини є наявність почуття гумору. Вона першою може посміятися над собою. Будучи впевненою у собі, реально оцінюючи свій стан у ситуації, вона здатна пожартувати, з гумором описати те, що відбувається. Ця людина не ображається на жарти інших, не бачить у них загрози для себе та свого авторитету.

7 . Робота в групах . Гра «Товариський суд»

Учасникам пропонують проблемні ситуації для обговорення в мікрогрупах. Група грає роль товариського суду, який має винести «вирок» ситуації. Потім усі учасники тренінгу обговорюють, чи був цей «суд» толерантним і чи можна бути толерантним у цій ситуації.

Ситуації

1. В одному зі старших класів школи, у якому вчилися представники різних національностей, склалася конфліктна ситуація: побилися хлопчики. Причиною бійки стало й «національне питання». Дорослі — педагоги і батьки — зайняли різні позиції стосовно учасників і причин інциденту. Оскільки конфлікт набув великого розголосу і батьки «постраждалого» хлопчика вважають себе і свою дитину ображеною, вони подали в суд на протилежну сторону з вимогою компенсації фізичного та морального збитку.

Яке рішення ухвалить товариський суд?

2. У молодіжному літньому таборі, де відпочивали представники Вірменії, Нагорного Карабаху й Азербайджану, спалахнув конфлікт між представниками різних етнічних груп. Молоді люди не хотіли вести спільну діяльність і навіть перебувати в «одному просторі», при цьому вони кривдили один одного. У справу довелося втрутитися товариському суду.

Яке рішення ухвалить суд?

3. В одній із загальноосвітніх шкіл спалахнув конфлікт через те, що класним керівником 9-го класу було призначено вчительку, яка була членом секти «Свідки Єгови». Вчителька на належному рівні проводила уроки, ніколи не вела релігійної пропаганди. І, хоча, жодних інших претензій до неї не було, батьки вимагали від адміністрації «захистити» їхніх дітей від сектантки.

Яке рішення виніс би товариський суд?

4. У дитячому оздоровчому таборі проходила зміна для дітей-інвалідів «Повір у себе!». Поруч, у цьому самому таборі, проводили заняття у школі для обдарованих дітей. Одну з «обдарованих» дівчаток батьки забрали з табору, пред'явивши претензії керівництву табору за те, що дівчинка дістала психологічну травму, оскільки щодня бачила хворих дітей. Вони вимагали покарати винуватців за те, що ті не вжили заходів для того, щоб захистити групи дітей одну від одної і навіть не довели до відома батьків таке «небезпечне» сусідство.

Яке рішення ухвалить товариський суд?

Інформація для тренера

Слово «толерантність» походить від латинського *tolerare* — стійкість, витривалість. Аналог у російській — терпимість, терпиме ставлення до інших. Тренер має пояснити нюанси поняття в різних мовах, поширеність поняття у різних сферах людської діяльності.

Аспекти толерантності":

1. Співпраця, дух партнерства.
2. Готовність прийняти чужу думку.
3. Повага людської гідності.
4. Повага до прав інших.
5. Прийняття іншого таким, який він є.
6. Уміння поставити себе на місце іншого.
7. Повага до права бути іншим.
8. Визнання того, що всі люди різні і кожна людина особлива.
9. Визнання рівності інших.
10. Відмова від домінування, заподіяння шкоди й насильства іншим людям.

Аркуші з визначеннями можна прикріпити на дошці. Тренер запрошує всіх до обговорення визначень толерантності. Що група вважає найважливішим, чому?

Вправа «Емблема толерантності»

Робота в мікрогрупах по 4—5 осіб.

Мікрогрупам пропонують зобразити на аркушах ватману зобразити таку емблему толерантності, яка могла б друкуватися на суперобкладинках, політичних документах, національних прапорах. Процес малювання займає 5-7 хвилин. Завершальний етап вправи - презентація емблеми кожної підгрупи.

Діагностика толерантності особистості

Тренер роздає учасникам бланки опитувальника.

Опитувальник

№	Риси толерантної особистості	А	Б
1	Терпіння		
2	Поблажливість		
3	Терпимість до відмінностей		
4	Доброзичливість		
5	Поблажливе ставлення до інших		
6	Уміння поставити себе на місце іншої людини		
7	Здатність до співпереживання		
8	Альтруїзм		
9	Гуманізм		
10	Уміння вислухати		

Інструкція. Заповнюючи цей опитувальник, ви зможете закріпити своє уявлення про толерантну особистість, продіагностувати себе (чи толерантна ви людина), а також порівняти уявлення кожного члена групи з уявленням групи про толерантну особистість.

Цей бланк залишиться у вас, і про результати діагностики ніхто, крім вас, не дізнається.

З перелічених рис толерантної особистості виберіть три, які, на вашу думку, у вас яскраво виражені. У колонку А навпроти цих рис поставте знак « + ». Потім виберіть три риси, які, на ваш погляд, мають обов'язково бути в ідеальній толерантній особистості, й навпроти цих якостей також поставте знак « + ».

Потім тренер заповнює попередньо підготовлений бланк опитувальника, прикріплений до дошки. Для цього він просить піднести руки тих, у кого у колонці Б позначено першу рису. Кількість відповідей заносять у стовпчик бланка і записують на дошці. Отже, підраховують кіль-

кість відповідей за кожною рисою. Потім визначають рейтинг рис.
Отримують груповий портрет толерантної особистості.
Тривалість — 15 хвилин.

Вправа на рефлексію

Ведучий роздає стікери, які символізують плоди - урожаю. Він пропонує написати, чи виправдалися очікування. Потім учні по колу озвучують їх і прикріплюють до плаката в корзину.

Рефлексія.

- Що вам сьогодні найбільше сподобалося?
- Що найбільше запам'яталося?
- Яка вправа для вас було найбільш легким? Найбільш складним?
- Що сьогодні для себе ви дізналися нового?

Спасибі за спільну роботу. Наше заняття сьогодні закінчено.